

Клифърд Саймък

Силата на въображението

На това място Кеймп Харт не идваше често. Магазинът се намираше в най-изисканата част на града и в страни от обикновените му пътища. Той сам се удиви, когато осъзна, че се е отдалечил толкова много. Честно казано никъде не би тръгнал, ако не беше изчерпал кредита си за кръчмата „Блещукащата звезда“, където се събираше неговата тайфа.

Веднага щом разбра къде се намира, Харт би трябвало да се обърне кръгом и да изчезне мигновено: сам усещаше, че е излишен в този свят на разкошни издателства, позлатени бардаци и знаменити кръчми. Но магазинът го омагьоса и просто не му даваше да си тръгне. Той замря пред витрината, забрави за собствената си мизерия и само ръката, пхнатата в джоба, усещаше присъствието на двете малки монети, които бяха успели все още да оцелеят.

Изад витрината гордо надничаха блестящи разкошни машини, точно такива, каквито трябваше да бъдат на тази изискана и напудрена улица. Особено впечатление му направи една, в ъгъла на салона – беше най-голямата и най-блестящата; над нея сякаш витаеше невидим ореол на особена компетентност. В очи се набиваше масивната клавиатура и прорезите за въвеждане на данни от различни носители, така нужни за успешния ход на творческия процес. Ако се съдеше по броя на скалите, то наборът от настроения бе много по-богат от всички други, попадали в ръката му, а сигурно и още достойнства, които не се забелязваха от пръв поглед.

„С такава машина – каза си Харт, – човек спокойно може да се прослави за една-единствена нощ. Той ще напише всичко, което си пожелае, и то добре, пред него ще се разтворят вратите на най-придирчивите издатели...“

Но колкото и да му се искаше, нямаше никакъв смисъл да влиза в магазина и да разгледа машината. При тази липса на пари и мечтата за нея бе просто химера. Оставаше му само възможността да се пули през витрината.

„Все пак – каза си той – имам пълното право да вляза и да я огледам. Че кой би могъл да ми попречи?...“ Никой, разбира се, освен ехидната усмивчица на лицето на продавача, иначе мълчалив, вежлив, с отмерени движения, която той ще пусне презрително, щом Харт му обърне гръб и си тръгне към изхода...

Огледа се под око на всички страни – улицата беше пуста. Прекалено рано беше животът да се възроди на това надменно място и в него се мярна надеждата, че все пак може да влезе вътре и да поиска разрешение да поогледа машината. Едва ли щеше да се случи нещо страшно.

Сигурно щеше да успее да обясни, че няма намерение да я купува, а само да я огледа. Може би те нямаше да му се смеят. Разбира се, че никой нищо против нямаше да каже. Малко ли са хората, включително богати и известни, които влизат просто да погледат...

Така се въртеше край витрината, без да отделя очи от машината и се подкрадаваше неусетно към входа, твърдейки на себе си, че за нищо на света няма да влезе, че да влезе е пълна глупост, но в дълбините на душата си усещаше непреодолимото влечение на изкушението.

Най-сетне се оказа пред вратата, блъсна я и влезе вътре. Пред него като по вълшебство изникна продавачът.

– Ами... онзи съчинител... там в ъгъла на салона – замърмори Харт стеснително, – мога ли да го...

– Естествено, естествено – подкани го продавачът. – Моля, последвайте ме.

Като стигнаха до машината продавачът нежно погали с длан корпуса на машината.

– Това е най-новият ни модел – започна той. – Нарекохме я „Класик“, защото е замислена да произвежда единствено класика. Предполагаме, че тя надминава значително предишния модел „Бестселър“, който честно казано нямаше особено сложна задача, освен да произвежда бестселъри, макар понякога да успяваше при съчиняването на кратки форми класика. Но да ви кажа откровено, подозирам, че във всички тези случаи собствениците сами са усъвършенствали машината. Както знаете има такива специове в занаята, че...

Харт поклати глава.

– Само не и аз. Не знам дори от кой страна се държи поялника...

– В такъв случай – никак не се смуги продавачът, – най-добре ще е веднага да си купите съчинител от най-висша класа. С малко повече ум и сръчност творческите ви възможности ще се окажат практически неограничени. А в този модел коефициентът на качеството е заложен много по-голям от всички други. Но за получаването на най-добри резултати трябва с вкус да подбирате филмите и проблемните сюжети. Притежаваме огромен запас от тях, а фиксаторите ни за настроения и обстановки нямат равни на себе си. Разбира се, струват скъпо, но...

– А, каква е цената на този модел?

– Само някакви си двадесет и пет хиляди – весело отговори продавачът. – Не се ли учудвате, сър, че ви я предлагаме толкова евтино? Това е едно забележително постижение на инженерната мисъл. Разработвана е цели десет години, преди да се постигнат очакваните резултати.

Непрекъснато се изменяха конструктивните решения, търсеха се все нови и нови, които да не изостават от течението на техническия прогрес...

Той тържествуващо потупа с длан машината по блестящия ѝ гръб.

– Смя да ви уверя, сър, че никъде другаде няма да намерите изделие с такова качество. Предвидено е всичко. В машината са заложени милиони вероятностни комбинации, които гарантират стопроцентова оригиналност на продукцията. Няма никаква опасност да се спънете в някой стереотип, както често се случва с по-евтините модели. Сюжетната ѝ банка е способна да дава почти безкрайно число ходове на всяка зададена тема, а смесителят на характери работи с хиляди отенъци вместо със стотици, както е свойствено за моделите от нисша класа. Семантичният блок притежава висока избирателност и чувствителност и няма да пропусна да ви обърна внимание на...

– Наистина машината е добра – прекъсна го Харт. – За съжаление е много скъпа. Виж, ако може да ми предложине нещо друго...

– Каквото пожелаете, сър. Имаме още много други модели.

– А ще вземете ли в замяна стара машина?

– С удоволствие. Каква марка, сър?

– „Автоавтор 96“

Лицето на продавачът помръкна и се опъна, наистина едва-едва забележимо. После поклати глава, може би тъжно, може би смутено.

– Вижте, ние... Признавам, че едва ли ще ви предложим много. Моделът ѝ е прекалено стар и почти излязъл от употреба.

– Но все ще дадете нещо, нали?

– Мисля, че да, но няма да е много.

– А на разсрочено заплащане?

– Разбира се. Все нещо ще измислим. Бъдете така добър да кажете името си.

Харт каза фамилията си. Продавачът я записа в бележника си и каза:

– Извинете, сър, за малко ще ви оставя сам.

Харт го проследи с поглед, после като страхлив крадец тихо се запъти към вратата и изскочи от магазина. Нямаше никакъв смисъл да остава повече и да чака продавача, който ще се появи, ще му подаде ръка за довиждане и ще каже:

– Съжалявам, сър... Много съжалявам. Ние проверихме вашата кредитоспособност и се убедихме, че клони към нула. Поинтересувахме се от успехите ви през последната половин година и узнахме, че сте продали само един кратък разказ.

– Защо всъщност се захванах с тази работа – упрекна се Харт и горчиво се усмихна.

* * *

В покрайнините на града, много-много далеч от разкошния магазин, Харт бе принуден да се качи пеша на шестия етаж, тъй като асансьорът отново не работеше. Зад вратата украсена с табличка „Издателство Ирвинг“ секретарката бе погълната от изглаждането на ноктите си, откъсна се за миг от заниманието си, махна му с ръка и му предложи:

– Влизай направо.

Бен Ирвинг седеше на бюрото си зад планина от ръкописи, разпечатки и коректури. Ръкавите му бяха навити над лактите, а на челото си носеше козирка, която никога не сваляше, но защо – бе тайна за всички: в тази задимена стая никога нямаше да се появи достатъчно светлина, която да заслепи дори един прилеп.

Издателят вдигна глава и премигвайки, се втренчи в Харт.

– Радвам се, да те видя, Кеймп – каза той. – Сядай, де. Какво те носи насам?

Харт яхна предложението му стол.

– Дойдох да те попитам нещо. Относно съдбата на последния ми разказ, който ти бях изпратил преди няколко дни.

– Все не ми остава време. – С цел самооправдание Ирвинг разпери ръце над претрупаното си бюро. – Мери! – викна той. Вратата се откряна и се показа главата на секретарката. – Вземи ръкописа на Харт и нека Мили го прегледа. – След тези думи се облегна в креслото си. – Няма да продължи дълго, Мили чете бързо...

– Ще почакам – съгласи се Харт.

– Аз пък ще ти кажа една новина – обяви Ирвинг. – Започваме да издаваме списание за племената от системата Алгол. Там живеят доста примитивно, но, Бог да ги възнагради, умеят да четат. Бая се потрудохме, докато намерим човек, който да успее да преведе текстовете ни, а и наборът ще ни излезе доста скъп, отколкото би ни се искало. Там са си измислили такава азбука... Но успяхме да се справим...

– Какво се иска от мен? – осведоми се Харт.

– Най-обикновено хуманоидно четиво – обясни Ирвинг. – Повече побоища и кръв; описани сочно. Дните им не са особено сладки, така че наш дълг е да им предложим ярък колорит, но да им е лесно да го четат. Никакви там сложнотии, скрит подтекст, набий си го в главата...

– Звучи примамливо.

– Нужна ни е добре направена макулатура – заяви Ирвинг. – Ако нещата тръгнат успешно, ще започнем да превеждаме и за първобитните общини в околностите на Капела. Вероятно ще има някакви изменения в текстовете, но едва ли ще бъдат сериозни. – Той присви очи, като се замисли. – Знай, няма да плащаме много. Но потръгне ли, ще ни трябва голямо количество стока.

– Добре де, ще си помисля – каза Харт. – Имат ли някакви табути? Какво не бива да се споменава?

– Никаква религия! – отвърна издателят. – Нещо подобно сякаш имат, но нека заобиколим тази плъзгава тема. Сантименталните теми отпадат. Те купуват жените си и с любов не се занимават. Съкровища, преследвания, мъките на алчността – това ще бъде основата. Всеки стандартен справочник ще ти даде нужните сведения. Колкото по-ужасни са фантастичните оръжия, толкова по-добре. Кръв, кръв, повече кръв. Дай им ненавист в изобилие. Отмъщение и силни усещания. Главната ти задача ще бъде – напрежението да не спада.

– Добре, ще си помисля.

– Вече втори път повтаряш тази фраза.

– Напоследък не ми върви, Бен. Преди веднага щях да ти кажа „да“ и щях да произвеждам с тонове подобна смес.

– Нима си изгубил формата?

– Работата не е във формата, а в машината. Моят съчинител е истинска браква. Със същият успех бих писал на листа със собствените си ръце.

Само при мисълта за подобна непристойност на Ирвинг му се повдигна.

– Поправи го – посъветва го. – Отвори капака, бръкни тук, бръкни там.

– Което не умея, не го умея. Преди всичко моделът е прекалено стар, почти излязъл от употреба.

– Е, постарай се да направиш каквото можеш. Искам да те запазя сред моите доставчици.

Влезе секретарката и без да погледне Харт, хвърли ръкописа на бюрото. От мястото, където седеше, той различи веднага думите напечатани от машината на първата страница:

„Да се отхвърли!“

– Прекалено извъртяно – поясни момичето. – Мили едва си спаси интерфейса.

Ирвинг метна ръкописа на Харт.

– Извинявай, Кеймп. Надявам се, че следващият път повече ще ти провърви.

Харт се надигна, стискайки ръкописа в ръка.

– Ще се опитам да взема новата ти поръчка – произнесе тихо той и си тръгна.

– Чакай, чакай – викна след него Ирвинг съчувствено.

Харт се обърна, а Бен извади от портфейла си две десетачки и му ги протегна.

– Не! – отсече твърдо Харт, докато поглъщаше парите с очи.

– Давам ти ги назаем – произнесе издателят. – Дявол да те вземе, нима ще ми откажеш един заем? Ще ми ги върнеш, когато съчиниш...

– Благодаря ти, Бен. Никога няма да забравя твоята доброта.

Той пхна банкнотите в джоба си и побърза да се оттегли. В гърлото си усещаше пареща болка, а на сърцето му сякаш бе легнал студен тежък камък.

„Имам добри новини за теб – бе казал Бен. – Нужна ни е добре направена макулатура.“

Добре направена макулатура.

Ето докъде бе стигнал!

* * *

Когато Харт отново се появи в бар „Блещукащата звезда“ с пари в джоба и със страстното желание да надигне чаша студена бира, от постоянните посетители беше само Анджела Маре, която пиеше някаква дива розова смес, изглеждаща смъртно отровна. Отгоре на всичкото тя бе вдигнала очилата над челото си, а косите си бе вчесала назад. Очевидно празнуваше литературен успех.

„Колко нелепо се облича – помисли си Харт. – Та тя е привлекателна жена, а се прави на повлекана...“

Едва Харт се настани до нея и Блейк, бармана, излезе иззад тезгяха и като опря юмруци в хълбоците си, мълчаливо застана до него.

– Чаша бира – изрече Харт.

– Не давам вече на вересия – отвърна рязко барманът, като го пронизваше с прокурорски поглед.

– И ти си един! Плащам.

Блейк се намръщи.

– Щом имаш пари, плати си сметките.

– Чак толкова не съм забогатял. Ще ми сервираш ли бира или не?

Докато наблюдаваше как Блейк се връща зад тезгяха, Харт с

вътрешно задоволство се възрадва на собствената си предвидливост: по пътя насам бе купил кутия цигари и така бе развалил една от десетачки-та. Ако бе показал, дори за миг, банкнотата, барманът веднага би належал като орел и би я взел заради дълговете му.

– Май са ти подхвърлили нещичко? – приветства го с въпрос Анджела.

– Аванс – излъга Харт, с цел да не урони мъжкото си достойнство. – Ирвинг ми поръча това-онова. Казва, че поръчката е голяма. Макар хонорарът да не е чак толкова...

Доиде Блейк с бирата, тропна чашата на масата и зачака Харт да направи нужното. Харт плати в брой и барманът си тръгна, като влачеше крака си.

– Чу ли за Джаспър? – запита Анджела.

Харт поклати отрицателно глава.

– Напоследък нищо не съм чувал. Да не е завършил някаква книга? Анджела направо просия.

– Излиза в отпуск. Представяш ли си? Той – и изведнъж излиза в отпуск!

– Че какво му е особеното? – възрази Харт. – Джаспър си продава нещата. Той единствен от нас е заангажиран месеци напред!

– Не е там работата, Кеймп. Ще си умреш на място, като го разбереш. Джаспър смята, че ако излезе в отпуск ще пише по-добре!

– Че защо пък не? Нали Дон беше ходил миналата година на летен лагер. В един от онези, които рекламират под девиза „Хляб наш насущни“...

– Всичко на всичко с което се занимават там – възрази Анджела, – е, че зубрят отново механиката. Нещо като повтаряне на курса по устройство на съчинителите. Как да преоборудваме старата браква, че тя да ни дава свежи неща...

– Аз пък не разбирам, защо Джаспър да не излезе в отпуск, щом има достатъчно пари?

– Колко си бил тъп – разсърди се Анджела. – Нима наистина не разбираш, къде се крие разковничето?

– За разбиране, разбирам. Джаспър и досега не се е отказал от мисълта, че в нашата работа присъства така нареченият фактор на личността. Не го задоволяват сведенията от стандартните справочници или от енциклопедиите. Не е съгласен съчинителя да описва чувства, които той самият никога не е изпитвал. Нещо повече – оказа се достатъчно неразумен да го заяви на глас. И ти заедно с останалите започнахте да му се

надсвивате. Следва ли да се удивяваме, че човекът е станал малко ексцентричен, а? Следва ли да се удивяваме, че той е хлопнал вратата, страни и се крие от нас?

– Заключената врата – злобно се изрази Анджеला – е символ за подобен луд като него.

– Аз също бих хлопнал вратата – отвърна Харт. – Аз с удоволствие бих се превърнал в такъв ексцентрик, стига да печатах разкази като него. Бих ходил изправен на ръце. Щях да се облека в саронга. Щях да нацапам лицето си със синя боя...

– Хайде, хайде, сякаш наистина вярваш, че той е прав?

Той отново поклати глава.

– Не, не мисля, че е прав. Аз мисля иначе. Но щом той иска да мисли по своему, то да си мисли както му се харесва.

– А, не! – възкликна тя. – Ти мислиш като него, написано е на челото ти. Допускаш творчество, което да е независимо от машините.

– Не, не допускам. Аз добре зная, че творчеството не е наша привилегия, а е на машината. Ние с тебе сме само едни занаятчии, живеещи по мансардите. Механиците на литературата. И предполагам, че така трябва да бъде. Разбира се в нас е още жива носталгията по миналото. Тя е съществувала във всички епохи. Къде сте вие благословени стари времена, когато литературните произведения са били писани с кръвта на сърцата...

– Дали е било така или не, но кръв и ние проливаме...

– Джаспър е роден механик – заяви той. – Това определено ми липсва. Аз не умея да си поправа дори кофата за смет. Само да знаете как той си е модернизирал агрегата...

– Може да наемем някого, който да направи ремонта. Има достатъчно фирми, които прекрасно се оправят с подобна работа.

– Да, ама за това не ми достигат парите. – Той пресуши чашата си и се поинтересува: – А ти какво пиеш? Искаш ли още едно?

Тя блъсна настрани чашата си.

– Не ми харесва тази помия. По добре поръчай и на мен бира, ако нямаш нищо против.

Харт махна на Блейк да донесе още две бири.

– С какво се занимаваш сега, Анджеला? – попита той. – Все още ли работиш над романа си?

– Правя филми.

– И аз от днес ще се захвамя със същото. За поръчката на Ирвинг трябва главен герой. Едър, силен, буен, но не прекалено страшен. Ще го

потърся някъде по реката...

– Наистина такива се търсят, Кеймп – каза тя. – Извънземните помняха, дори и най-далечените. Вчера платих на един двадесетачка, а между нас казано не представлява нищо особено.

– Е, нали е по-евтино, отколкото да се купуват готови филма.

– Напълно съм съгласна. Но пък трябва да се работи повече.

Блейк донесе бирата и Харт веднага му плати.

– Вземи ленти от новия тип – посъветва го Анджела. – Показатели-те им са много по-добри. Контрастът е невероятно висок, следователно улавят повече странични фактори. Характерите се изобразяват по-плавно. Придобиваш способността да виждаш всички отенъци на изследваната личност. Персонажите стават по-достоверни. Аз употребявам такава.

– Сигурно за нея ще ми съдерат кожата – подметна той.

– Прав си, така е – съгласи се тя. – Доста е скъпа.

– Останали са ми още няколко стари ленти. Ще трябва да ги употребя.

– Мога да ти дам назаем една петдесетачка, ако нямаш нищо против.

Той решително поклати глава.

– Благодаря, Анджела. Може да прося за някое и друго питие, да обядвам за чужда сметка, но не мога да ти взема тези пари, като знам, че са ти нужни. Сред нас няма богаташи, които да имат възможност да раздават пари на заем.

– Аз ти ги предлагам с чисто сърце. Ако размислиш...

– Още по една бира? – прекъсна неприятната тема Харт.

– Трябва да работя.

– И аз също...

* * *

Той се изкачи по стълбите до седмия етаж и потропа на вратата.

– Почакайте малко – донесе се отвътре глас. Но минаха цели три минути преди да се завърти ключа. – Извинявай, че се забавих – каза Джаспър. – Въвеждах в машината основни данни и нямаше как да се откъсна.

Харт кимна. Обяснението на Джаспър леко се приемаше. Да прекъснеш по средата набирането на основните данни, за подготвянето на които са изразходвани много часове, бе почти немислимо.

Стаята на Джаспър бе малка и разхвърляна. До стената, горд и

блестящ, се перчеше съчинителят, макар да не беше толкова прекрасен, като онзи, на който Харт се беше любовал сутринта в центъра на града. На масата, полузатрупана от разхвърляни листа, стоеше пишеща машина. Дългата лавица бе провиснала от тежестта на изпокъсани справочници. По пода бяха нахвърляни купища книги с ярки корици. На неоправеното легло спеше котка. На бюфета се кипреше бутилка вино с парче хляб до нея. Мивката бе натрупана с мръсни чинии.

– Казаха ми, че се каниш да излезеш в отпуск, Джаспър – започна Харт.

Джаспър отвърна предпазливо:

– Да, помислих си, че може...

– Слушай, Джаспър, ще ми направиш ли една услуга?

– Всичко, което пожелаеш.

– Ами, докато те няма, да ползвам съчинителя ти.

– Хм, виж какво... Не знам, Кеймп

– Моят излезе от строя, а нямам пари да го поправа. А изведнъж получих поръчка. Ако ми позволиш да поработя на твоя, за седмица-две бих изкарал достатъчно да ремонтирам моя.

– Хм, виж какво – повтори Джаспър, – готов съм на всичко за теб. Можеш да поискаш каквото си пожелаеш. Но съчинителя не давам. Извинявай. Напълно съм го преработил. В машината няма нито една схема, която да е останала в първоначалния си вид. Сега никой, освен мен, разбира се, няма да се справи с него. Ако все пак се опита, то или ще я изгори, или сам себе си ще погребее, или... не знам още какво...

– Но нима не можеш да ме инструктираш?! – възкликна умолително Харт.

– Много е сложно – отвърна Джаспър. – Колко години съм си играл с нея.

Харт се изхитри и изтръгна от дъното на душата си една усмивчица.

– Извинявай, аз си мислех...

Джаспър го хвана за рамото.

– За нещо друго – с удоволствие.

– Благодаря ти – измърмори и се обърна Харт.

– Ще пийнеш ли нещо?

– Не, благодаря ти – отвърна Харт и си тръгна.

Изкачи се два етажа нагоре и влезе в собствения си дом. Никога не заключваше входната врата. Но и най-непретенциозният крадец не би намерил вътре нещо интересно за себе си. „Нима – помисли си Харт – в

квартирата на Джаспър има нещо интересно за другите?“

Той седна пред съчинителя си. Машината бе стара, износена, дразнеше го и направо я ненавиждаше. Вече не струваше нито грош, а му се налагаше да работи с нея. Защото нямаше пари за друга. Можеше да ѝ се подчинява, можеше да спори, можеше да я ритва, да я ругае с най-мръсни думи, а можеше да прекарва с нея цели нощи. Грухтейки и куткудякайки от признателност тя щеше да снася необятни купища посредствени изречения, които никои никога нямаше да купи.

Надигна се от стола и отиде до прозореца. Долу блестеше реката. На пристана разтоварваха книжни роли, с които щяха да хранят ненаситните печатарски машини. От космодрума, скрит зад града, се издигаше оставяйки след себе си синкавото сияние на йонните си двигатели космически кораб. Харт гледа с тъга след него докато напълно изчезна.

Там имаше и други кораби, които чакаха само сигнал – натискане на копче, обръщане на превключвател, запис на команда, за да се откъснат от мястото си и да си тръгнат за вкъщи. Отначало в празния черен космос, после в тайнственото нищо извън времето и пространството, където можеше да се хвърли предизвикателство на теоретическата граница – скоростта на светлината. Тези кораби идваха на Земята с една-единствена цел – да купят една-единствена стока.

Не без труд се отърва от очарованието на космоса и огледа разтлялия се до хоризонта град – навсякъде наблъскани, еднообразни правоъгълници на квартали като неговия, само на север сияеха с приказна лекота и тежко величие кулите на знаменитите и мъдрите.

„В какъв фантастичен свят живея – помисли Харт. – Не такъв са си го представяли Уелс или Стейпълдън. Въобразявали са далечни полети и галактически империи, гордост и слава на човечеството, но когато вратите на космическото пространство се отвориха, Земята не получи нито едното, нито другото. Вместо грохота на ракетни двигатели – грохота на печатарски станове. Вместо възвишени и велики цели – тих нашепващ и настойчив глас на съчинителя, който четеше поредния опус. Вместо безкрая на нови планети – тавански стаички и омаломощаващ страх, че машината ще те подведе, че началните данни не са верни, че прекалено често си използвал филмите...“

Харт отиде до бюрото си и издърпа трите чекмеджета едно след друго. Намери камерата затрупана с всякакви вехтории. После се порови още малко и измъкна завита в алуминиево фолио лента.

„Така значи, голям и силен – помисли той. – Подобен тип може да се срещне в кръчмите край реката, където космическите вълци пропиват

парите си...“

На първото място, където погледна, го лъхна смрад – пируваха паякообразни от системата Спийки. Нямаше какво да прави тук. Неволно се намръщи и изкочи на улицата с най-голямата бързина, на която беше способен. Съседното заведение си го бяха харесали угоени котки от Дейнеб. И те не му трябваша.

Затова пък в третата кръчма го чакаше късмет във вид на хуманоиди от звездата Каф – създания стройни, шумни, облечени естравагантно, с предизвикателно поведение, въобще любители на разкошен живот. Бяха се струпали около голямата кръгла маса в центъра на стаята и буйстваха – удряха с юмруци, гонеха бягащия собственик, ревяха песни и сами се прекъсваха с викове и ругатни.

Харт незабелязано се настани в свободно сепаре и започна да наблюдава кафианците. Един от тях, най-високия, най-шумния и най-буйния, беше облечен в червени панталони и яркозелена риза. Платинени огърлици и странни извънземни украшения се мятаха и бляскаха на шията и гърдите му, а косите му изглежда не бяха постригвани от години. Дългата брада му придаваше сатанински вид. Обликът му се довършваше от щръкнали заострени уши. Да се караш с него беше много-много неразумно.

„Ето го – реши се Харт – образът, който ми е нужен!“

След известно време в сепарето успя да надникне стопанинът.

– Бира – нареди Харт.

– Ха, гледай ти – учуди се собственикът. – Че кой пие тук бира?

– Е, тогава, какво предлагаш?

– Бока, игно, х'збут, грено. Е, и още...

– Нека да е бока – сряза го Харт.

Най-малко си представяше, какво е това бока, докато за останалите питиета въобще не беше чувал. Дявол знае, какво можеха да сторят на човек. Поне бе сигурен, че ще преживее глътка бока.

Питието се оказа зеленикава и пареща помия. Най-лошото беше, че вкусът му напомняше за разреден разтвор сярна киселина.

Харт се настани колкото се може по-дълбоко в сепарето и отвори кутията на камерата. После я нагласи така, че да държи в обектива Зелената риза. Като се убеди, че апаратът е на фокус, веднага натисна копчето. Започнал вече работата можеше да гълта по-малко бока.

Така щеше да седи още четвърт час. Беше му напълно достатъчен да запише на лентата Зелената риза. Сигурно няма да се получи така добре както с новомодната лента на Анджела, но въпреки всичко ще си

намери нужния му герой.

Камерата се въртеше и запечатваше физическия образ на кафианеца, маниерите му, любимите изрази, процесите на мисълта (ако имаше такива), начинът му на живот, произхода, вероятните му действия при едни или други обстоятелства.

„Нищо че не е триизмерна – помисли Харт, – нищо че не прониква в душата на героя и не ѝ прави задълбочен анализ, но за халтурата на Ирвинг ще стане...“

Ще вземе за протообраз този веселяк, ще му придаде още няколко главореза, избрани напосоки от досиетата и ще го оживи. Може да се възползва от „Рицарят на синия мрак“. Съкровища, насилия, ужасен фон – и готово, стига естествено съчинителят да не откаже.

Минаха десет минути. Оставаха още пет. Тогава той ще спре камерата, ще я сложи в калъфката и ще си обере крушите. Разбира се, без да привлича ничие внимание.

„Колко лесно стана – помисли той, – много по-лесно, отколкото си го представях...“

Какво беше казала Анджела?

„Днес всички са поумнели, дори извънземните.“

Оставаха три минути.

Внезапно на масата се стовари яка ръка и сграбчи камерата. Харт рязко се обърна. Зад гърба му стоеше собственикът на заведението.

„Виж ти – упрекна се Харт, – старателно наблюдавах кафианците, а забравих за този негодник.“

– Така значи, а! – изръмжа собственикът. – Вмъкна се тук с измама, после снимаш филм! Искаш моето заведение да се покрие с лоша слава?...

Харт мигновено се впусна към вратата. Макар и призрачен, шанс имаше и се надяваше да го използва. Но собственикът го спъна ловко с крак. Харт падна, претърколи се през глава, плъзна се по пода и, като се блъскаше в мебелите, се озова под масата.

Кафианците скочиха на крака и го зяпнаха. Изглежда би им харесало, ако той си разбие главата.

Собственикът трясна на пода камерата и тя се разлетя на парчета. Лентата изпадна от касетата и се заизвива като змия. Дрънкайки и звънтейки затрептя пружина.

Харт се напрегна, извърна се ловко и изскочи изпод масата. Кафианците тръгнаха към него – не се нахвърлиха, не го обсипаха със заплахи, а отмерено вървяха и го наобикаляха.

Той започна внимателно да отстъпва, крачка след крачка, а те продължаваха неумолимото настъпление.

Тогава Харт скочи право напред, като се целеше в средата на веригата. Издаде силен боен вик, наведе глава и удари Зелената риза право в корема. Онзи се заклати и залитна настрани. Той сметна, че си е пробил път.

Но някаква космата яка ръка го докопа и захвърли на земята. Някой го ритна. Друг го настъпи по пръстите. Накрая трети го изправи на крака и без труд го изхвърли през отворената врата на улицата.

Падна на гръб и се затъркаля по паважа, докато не се удари в бордюра на отсрещния тротоар.

Кафианците се бяха струпали на вратата и се късаха от смях. Тупаха се по гърбините и се прививаха до земята. Издевателстваха над него. Не разбираше и половината от жестовете им, но и това, което разбираше го смразяваше от страх.

Стана внимателно и се опипа. Яко го бяха набили, цицини имаше колкото щеш, дрехите му бяха изпокъсани, но за щастие нищо счупено. Куцайки се опита да направи крачка, после друга, накрая побягна и за собствено учудване установи, че може да бяга.

Зад гърба му кафианците още се смееха. Но кой може да каже, кога станалото ще престане да им се струва смешно и те ще го подгонят, жадни за кръв.

Бягайки така, той свърна в една пресечка, която го изведе на непознато място с причудлива форма. Пресече го и без да си поема дъх се втурна в някакъв проход. Едва когато се увери, че никой не го преследва, седна на едно стъпало и задиша тежко.

Положението му беше тежко, нямаше никакво съмнение, по-лошо не можеше да бъде. Не само не намери героя си, но загуби и камерата си, унизиха го и едва спаси живота си.

И беше напълно безсилен нещо да промени!

„Всъщност – каза си той – дори ми провървя. От юридическа гледна точка нямам никакво оправдание. Сам съм си виновен. Да се снима герой, без неговото разрешение е грубо погазване на закона.“

Но погледнато от друга страна – какъв престъпник е той? Нима съзнателно се е канил да престъпи закона? Бяха го принудили. Всеки, когото би успял да уговори да му позира в качеството на герой, щеше да иска пари за труда си. А той нямаше никакви.

Както преди се нуждаеше, отчаяно се нуждаеше от герой! Или ще го намери, или ще претърпи пълен крах.

Слънцето вече залязваше и градът потъваше в полумрак.

„Ето, че изтече и този ден – прониза го мисъл. – Изтече напразно, няма кого друго да виня, освен сам себе си.“

Някакъв полицаи мина край него, спря се и погледна в пресечката.

– Хей, ти – подвижна той, – какво си се разседал?

– Почивам си.

– Добре. Седнал си, починал си. Хайде, дим да те няма!

Трябваше да стане и да тръгне.

* * *

Почти бе стигнал до своя дом, когато изведнъж чу плачене, странно плачене, не напълно човешко – и дори не плачене, а просто израз на тъга и самота. Намали крачка и се огледа. Плаченето спря за малко, но после започна отново. Беше си тихо плачене, безнадеждно и безадресно, плачене заради самото плачене.

Той постоя така известно време нерешително и отново си тръгна. Но не измина и три крачки. Върна се. Погледна в задънената уличка между стените на жилищната сграда и работилничката за подвързване. В краката му се замота нещо.

Клекна и се загледа в това, което се заливаше в плач. И видя нещо като купчинка – по-точно не можеше да го опише, – малка, безформена, мека купчинка, която издаваше жални стонове.

Харт подхвана купчинката, вдигна я и удивено установи, че тя не тежи почти нищо. Докато я държеше здраво с едната си ръка, с другата затърси по джобовете запалката. Намери я, щракна – пламъчето едва светеше, но въпреки това успя да види достатъчно и веднага усети рязко повдигане. Държеше някакво старо одеяло с подобие на лице – лицето бе почнало да става хуманоидно, но после изглежда се бе отказало. Това създание изглеждаше удивително – смес от одеало и лице.

Той побърза да прибере запалката си и се сви в мрака, усещайки как при всяко вдишване въздухът засяда в гърлото му. Създанието не беше просто извънземно. То беше немислимо дори по извънземните разбирания. Но по какъв начин се беше появило толкова далеч от космодрума? Извънземните рядко ходят сами по града. Те просто нямат достатъчно време. Корабите идват, зареждат се с четиво и веднага излитат. А екипажите гледат да не се отдалечават от ракетните писти – най-много да се напият в заведенията по реката.

Харт се изправи на крака, притисна като детенце съществуването към гърдите си, ако то беше наистина дете, щеше да е по-тежко, и усещайки

с тялото си топлината, която то излъчваше напълно като дете, в сърцето му се появи непривичното чувство на другарство. Миг-два мъжът стоя неподвижен и се опитваше ровейки мъчително в главата си да измъкне нещо убягващо му. Някога сякаш беше чувал или чел за подобен извънземен вид. Но това си беше пълна глупост – извънземните, дори и най-фантастичните, не се явяват в образа на одеяло с подобие на лице.

Когато излезе отново на улицата Харт се опита да разгледа по-добре съществото, но част от одеалото-тяло се завъртя и закри лицето си.

Най-после се довлече до „Блещукащата звезда“, зави зад ъгъла в страничния вход, където започна да се изкачва по стълбите. Някой се спускаше и той се притисна до перилата за да направи път.

– Здравей, Кеймп – поздрави го Анджела. – Какво носиш?

– Намерих го на улицата.

Той мръдна ръката си и тялото-одеяло се поразви. Анджела се дръпна назад, вдигна ръка към устата си и едва не се разкрещя.

– Кеймп! Какъв ужас!

– Струва ми се, че е болно. То...

– Какво смяташ да правиш с него?

– Не зная – отвърна Харт. – То само плачеше жално. Късаше ми сърцето. Не намерих сили в себе си да го оставя на улицата.

– Да повикам доктор Жуйар?

Харт поклати отрицателно глава.

– Има ли смисъл? Той нищо не разбира от извънземни. Освен това сигурно е пиян.

– Никой не разбира от извънземни – напомни Анджела. – Може би в центъра ще се намери подходящ специалист... – Облаче пробяга по лицето ѝ. – Е, нашият доктор е изобретателен. Поне ще ни каже...

– Добре де – съгласи се Харт. – Потърси го, може да го откриеш някъде.

Като влезе в стаята си веднага постави съществото на леглото. То повече не хленчеше, беше затворило очи и изглеждаше заспало, но кой би могъл да гарантира това.

Харт седна на края на леглото и започна да разглежда неканения си гост – колкото повече го гледаше, толкова по-малко логика намираше. Едва сега осъзна колко тънко беше одеялото, колко леко и слабо. Удивително, че нещо така немощно въобще се е изхитрило да оцелее. Удивително е как в такова неподходящо тяло се поместват всички органи нужни за живота.

Дали не е гладно? Какво ли може да яде? Ако наистина е болно, то

нима може да се мисли за лечение, когато не знаеш нищо за него?

Може би докторът... Ха, той ли! Едва ли ще знае повече. Жуйар не е по-добър от който и да е друго наоколо – живее от ден за ден, обича да го черпят, опитва се да лекува, но няма нужните инструменти и знанията му са застинали на ниво отпреди четиридесет години...

По стълбите отекнаха стъпки, отначало леки, после тежки, тътрещи се. Сигурно са на Анджеला и на Жуйар. Щом е успяла да го намери толкова бързо, значи е достатъчно трезвен и способен да действа и да мисли, без да губи координация.

Докторът пръв влезе в стаята. Остави на пода куфарчето си и удостои съществото само с бегъл поглед. Анджеला вървеше по петите му.

– Е, какво му има? – произнесе той и навярно за пръв път в кариерата му тази изтъркана професионална фраза придоби известен смисъл.

– Кеймп го е намерил на улицата – побърза да обясни Анджеला. – То плакало, макар сега да мълчи.

– Това пък какво е, шега ли? – разгневи се Жуйар. – Ако е шега, млади човече, то тя е нелепа и неуместна.

Харт по обичая само поклати глава.

– Не е шега. Смятах, че знаеш...

– Не, нищо не зная! – прекъсна го докторът с неприязън и известна горчивина.

Той повдигна крайчеца на одеялото, разтвори пръсти и съществото веднага се плъсна обратно на кревата. Докторът тръгна напред-назад по стаята, повтори маршрута си, после сърдито се обърна към Харт и Анджеला:

– Вие май се надявате, че аз ще мога нещо да направя, а? – заяви той. – Да, бих го прегледал. Да, бих се държал, както подобава на доктор. Сигурен съм, че разчитате на това. Че ще потърся пулса му, че ще измеря температурата му, че ще погледна езика му и ще преслушам сърцето му. Е, щом искате това, кажете ми как да го направя? Къде да търся пулса? Дори да го намеря, откъде ще знам нормалната честота? Да допуснем, че измеря температурата му. Обяснете ми тогава, коя температура на това страшилище да считам за нормална? И ще бъдете ли така любезни как без да го аутопсираме, ще открием къде се намира негово то сърце?

Докторът взе куфарчето си и тръгна към вратата.

– Но може би някой друг?... – запита най-безобидно Харт. – Може би някой друг знае това?

– Съмнявам се – сряза го докторът.

– Значи мислиш, че в града няма никой, който да ни помогне? Това ли се опитваш да ми внушиш?

– Чуйте ме, скъпи мои. Лекарите-хора лекуват хора и само хора. Защо трябва да искате повече от нас? Да не би всеки ден да ни викат при извънземни? Никой не е очаквал да ги лекуваме. Е, случвало се е някой тесен специалист или учен да се интересува от другопланетна медицина. Да, и то отгоре-отгоре. Човек губи години да овладее нашата земна медицина. Колко живота ще му са нужни да овладее извънземната?

– Успокой се, докторе. Успокой се. Ти си прав.

– И защо смятате, че това същество е болно?

– Както вече казах, то плачеше и аз...

– Може да е плакало от самотата, от уплаха, от мъка? Може да се е заблудило?

Докторът отново се насочи към вратата.

– Благодаря, докторе.

– Няма за какво. – Старецът нерешително се спря на прага. – Случайно да ви е останал някой и друг долар? Нещо напоследък се поиззарчих...

– Заповядай – протегна му хартийката Харт.

– Утре ще дойда отново – обеща Жуйар.

Той тежко заизкачва стълбите. Анджела се намръщи.

– Не трябваше да му даваш пари, Кеймп. Сега ще се напие и ти ще трябва да отговаряш...

– За един долар няма да успее – възрази Харт.

– Ти смяташ така. Но онази помия, която той пие...

– Нека да си я пие. Заслужава поне мъничко щастие.

– Но... – Анджела кимна към съществото на кревата.

– Ти чу какво каза докторът. Нищо не може да направи. Когато съществото се събуди, ако въобще се събуди, може би само ще ни каже, какво е станало с него. Да си призная, не разчитам особено...

Той се приближи до кревата и огледа внимателно съществото. То изглеждаше отблъскващо и дори отвратително – в него нямаше нищо хуманоидно. И в същото това време от „одеялцето“ вееше такава самота, такава беззащитност, че на Харт му се сви гърлото.

– Май не трябваше да го взимам – измърмори той. – Бях вече го отминал, но то така заплака, че аз не издържах. Сигурно въобще не си струваше да се свързвам с него. Та аз не мога да му помогна. Ако го бях оставил, нещата му можеха да тръгнат на добро. Нищо чудно да го търсят други извънземни...

– Всичко си направил правилно – прекъсна го Андже-ла. – Защо винаги воюваш с вятърни мелници? – Тя пресече стаята и седна в креслото. Той отиде до прозореца и мрачно загледа покривите на сградите. – А на теб какво ти се е случило?

– Нищо особено.

– Виж си само дрехите!

– Изхвърлиха ме от една кръчма. Опитах се да заснема филм.

– Без да плащаш?

– Нали нямам никакви пари.

– Давах ти петдесетачка.

– Да, така е. Но не ги взех. Нима не искаш да ме разбереш, Андже-ла? Не можех да ги взема и това е!

Тя каза меко:

– Ти направо бедстваш, Кеймп...

Той подскочи, сякаш го бяха ударили. Кой я молеше да говори за това? Какво право имаше тя! Тя самата... Харт успя да спре преди думите да излетят извън устата му.

Тя беше права. Предложи му петдесетачка – но работата не беше само в парите. Тя имаше право да каже за това, защото разбираше, че е заслужила това право. Та никой друг в целия свят не се отнасяше към него така искрено...

– Не мога повече да пиша, Андже-ла – зажалва се той. – Колкото и да се старая нищо свястно не излиза. Машината ми е истинска развалина, филмите ми са износени, има дори залепени...

– Днеска ял ли си нещо?

– Нали заедно пихме бира, а после обърнах една чаша бока.

– Не наричай това ядене. Измий се, преоблечи се, сетне слизаме долу и ще купим нещо за ядене.

– За храна ще ми стигнат парите.

– Знам. Каза ми за аванса от Ирвинг.

– Това не беше аванс.

– И това знам, Кеймп.

– А какво ще стане с извънземния?

– Нищо няма да му стане. Ще хапнем и ще се върнем. Ти какво смяташ, че през цялото време ще стоим край него ли? И понятие си нямаме как да му помогнем.

– Наистина си права.

– Разбира се, че съм права. Върви и се умий. Не забравяй да си очистиш и ушите.

* * *

В „Блещукащата звезда“ беше само Джаспър Хансен. Те отидоха при него. Той завършваше порция свински крачета с кисело зеле и я поливаше с вино, което изглеждаше като истинско светотатство.

– Къде са останалите? – попита Анджела.

– В съседство, на почерпка – обясни Джаспър. – Някой е продал книга.

– Познаваме ли го?

– Не, по дяволите! Просто някой е продал книга и толкоз. Откога се иска официално запознанство за поливане на излязла книга?

– Досега не съм чувала нищо подобно.

– Че кой е чувал? Някакъв чуждак погледна през вратата, викна, че черпи и всички заедно станаха и тръгнаха. Само аз останах. Какво ме засяга някаква си излязла книга. Достатъчно работа ме чака.

– И хапването ли е безплатно – осведоми се Анджела.

– Естествено. Впрочем работата не е в това. Макар да сме достойни, уважаващи себе си занаятчи, а пък всеки е готов да си потроши краката, само и само да хване аванта.

– Времената са тежки – забеляза Харт.

– Но не и за мен – възкликна Джаспър. – Затрупан съм с поръчки.

– Но поръчките не решават основния въпрос.

Джаспър го награди с внимателен поглед и се погали по брадичката.

– Какво смяташ за основно? – запита той настойчиво. – Въдхновението? Отдадеността на професията? Талантът? Хайде, отговори де? Ние сме механици – това обяснява всичко. Нашата съдба са машините и филмите. Ние трябва да подържаме производството, което е пуснато в ход преди двеста години. Разбира се, че е механизирано, иначе не би било масово, не би могло да се произвеждат разкази и романи дори при пълно отсъствие на талант. Нашата работа е да даваме тонове буклук на проклетата Галактика. И на тях там дъхът им да спира от вълнение, когато се наслаждават на похожденията на лъчезарната Ани, кралицата на космическите простори. И ненагледният ѝ възлюбен, вчера пронизан от шест автоматични реда, а днес жив и здрав, я прегръща, утре пък отново надупчен и защит набързо...

Джаспър извади вечерния вестник, разтвори го и удари с юмрук страницата.

– Гледайте! – викна той. – Нарекли са я „Класик“. Гарантирано

съчинява само класика и нищо друго.

Харт изтръгна вестника от ръцете на Джаспър. Вярно беше – статия на цяла колона, а в центъра на снимка се мъдреше онзи забележителен съчинител, който той беше разглеждал днес в магазина.

– В най-близко бъдеще – заяви Джаспър – единственото изискване за творчество ще бъде едно-единствено: пари, повече пари. Имаш ли ги, отиваш, купуваш такава машина и ѝ заповядваш: „Съчини ми разказ“. После натискаш някакво копче, или преобръщаш превключвател, а може и просто да я ритнеш с крак и тя ще ти изплюе готов разказ.

Преди можеше да се намери стара но запазена машина за стотина долара и да се изтръгне, макар и не първокласно, но съдържателно четиво. Днес трябва да хвърлиш куп пари, в придаък да купиш филми и ленти. Ще дойде ден – изрече мрачно той, – когато човечеството ще се надхитри само себе си. Ще дойде ден, когато така ще се механизираме, че за хората няма да остане място на Земята.

– Но нали твоите работи вървят добре? – забеляза Анджела.

– Това е така, защото се занимавам с машината си от сутрин до вечер. Тя не ми оставя нито миг спокойствие. Стаята ми е едновременно и кабинет и работилница. Сега разбирам повече от електроника, отколкото от стилистика.

До масата се приближи Блейк и невежливо подхвърли:

– Нещо да поръчате?

– Аз се нахраних – отговори Анджела. – Донеси една бира.

Блейк се обърна към Харт:

– А за теб?

– Същото като на Джаспър, но без вино.

– Не давам на вересия.

– Кой, по дяволите, моли за вересия? Или искаш да ти платя предварително?

– Не – ядоса се Блейк, – но ще си платиш, веднага щом ти донеса поръчката.

След тези думи се обърна и се повлече към тезгяха.

– Ще дойде ден – продължи Джаспър, – когато това ще свърши. Трябва да свърши. Приближили сме края. Механизирането на живота си има граница. Много дейности могат да се дадат на мислещите машини, но не бива да са всички. Кой от нашите предци би предположил, че литературното творчество ще бъде сведено към чисто инженерни закономерности?

– А кой от нашите предци – подхвана мисълта му Харт – би могъл

да се досети, че земната култура се е превърнала в чисто литературна? Та днес е точно така! Разбира се, съществуват заводи, които правят машини за нас, сечища, откъдето добиват дървесина за хартията и ферми за храна, както и разни други професии и занаяти, нужни за поддържането на цивилизацията. Но като цяло днес Земята е съсредоточила силите си в производство на непрекъснат поток литература за междузвездната търговия.

– Всичко това е следствие на една наша интересна особеност – каза Джаспър. – Изглежда невероятно, че такава особеност ни е от полза, но фактът си е факт. Съдбата ни е, че сме се родили лъжци. При това единствените във Вселената. Във всички останали светове истината се счита за свята универсалност, ние сме уникално изключение.

– Присъдата ти е прекалено тежка – протестира Анджела.

– Дори да е тежка, какво от това. Ние бихме могли да станем най-големите търговци и да оберем до шушка останалите, преди те да се осъзнаят. Своят талант и неискреност бихме могли да използваме по хиляди други начини и не изключвам възможността да оцелеем. Но ние сме намерили на този талант уникално и абсолютно безопасно приложение. Лъжата е нашия основен товар за продан. Сега може да лъжем на провала, да лъжем с удоволствие – всяка наша лъжа ще я глътнат веднага. Никой, освен нас хората, не се е захванал да съчинява литература – нито за развлечение, нито за назидание, нито в името на някаква друга цел. Не е опитал защото литературата неизбежно означава лъжа, а ние сме единствените лъжци във Вселената...

Блейк донесе бира за Анджела и свински крачета за Харт. Той трябваше веднага да ги плати.

– Гледай ти – учуди се той, – остана ми още четвърт долар. Ще ми предложиш ли нещо за десерт?

– Ябълков пай.

– Носи, плащам авансово.

– Отначало историите са се разказвали от уста на уста – не спираше Джаспър. – После ги записвали, а сега ги изработват на машини. Но това, разбира се, не може да продължи вечно. Ще се намери друг някой, още по-хитър метод. Може и да се окаже по-добър. Нещо принципно ново.

– Съгласен съм на всичко – заяви изведнъж Харт, – на нов принцип, на всякакъв метод. Дори бих писал на ръка, стига някой да ми плати за написаното.

– Как може така! – възнегодува Анджела. – Тази тема не е за шеги.

Неприлично е! Докато сме само ние тримата както и да е, но ако някой друг ни чуе?...

Харт размаха ръце.

– Забрави това. Изгърсих разни глупости.

– Разбира се, износът на литература – продължи Джаспър – е сериозно доказателство за качествата на човешкия ум, за находчивостта му и за възможностите да се приспособява. Кажете: не е ли смешно, че методите на големия бизнес се прилагат в професия, която от векове се е смятала за съвършено индивидуална. И при това успешно! Не се съмнявам, че рано или късно съчинителството ще бъде качено на конвейер и в литературните заводи ще се работи на три смени.

– Е, чак пък толкова – намеси се Анджела. – Тук грешиш, Джаспър. И при наличието на всичката тази механизация професията ни изисква уединение.

– Така е – съгласи се Джаспър. – Да си призная, не страдам от самотата. Би трябвало, но не страдам.

– Какъв гнусен начин да си изкарваме прехраната! – горчиво възкликна Анджела. – Каква всъщност е целта ни?

– Да правим хората щастливи. Стига да наричаме нашите читатели хора. Развличаме ги.

– А заедно с това внушаваме ли им високи идеали?

– Понякога, да.

– Това не е всичко – намеси се Харт. – Не само им даваме и им внушаваме. Ние водим най-невинната на вид и най-опасната по същество експанзия в цялата човешка история. Старите автори, преди първите космически полети, са прославяли далечните пътешествия и овладяването на Галактиката, лично аз смятам, че са славили оправдано. Но главната възможност са изпуснали напълно. Те не са предвидили, че нашето оръжие в покоряването на другите светове няма да са крайцерите, а книгите. Ние подриваме галактическите устои с непрекъснатия поток човешка мисъл. Нашите думи проникват в такива отдалечени части на Вселената, където никога не биха стигнали нашите кораби.

– Точно това сякаш и аз да кажа! – тържествено възкликна Джаспър. – Ти попадна в десетката. Щом Галактиката се нуждае от сладки приказки, нека да бъдат наши, човешки. Ако ще са нужни добродетели, нека да бъдат наши, човешки. Но как, кажете ми, ще запазим човешкия им смисъл, ако излагането им предоставим на машините?

– Но нали тези машини са човешки? – възрази Анджела.

– Машината не може да бъде напълно човешка. По своята природа

тя е универсална. С еднакъв успех може да бъде човешка или кафианска. Да бъде построена на Алдебаран или в съзвездието Дракон. Но това е половин беда. Ние позволяваме на машината да налага норми. От гледна точка на механиката, достойнството е да се въведе шаблон. А в литературата въпросите за шаблоните е убийствено изискване. Шаблонът не може да се измени. Едни и същи стари сюжети ще се използват под различни форми отново и отново. И така до безкрая!

Може би засега расите, които ни четат, не виждат греховете на шаблоните, защото още не са развили критическата си способност. Но нали ние ги виждаме! Трябва да ги виждаме най-малкото заради простата професионална гордост, която, нека предположим, още не сме загубили. В това се състои вредата от машините – унищожават гордостта ни. Някога съчинителството е било изкуство. Сега вече не е такова. Книгите излизат от машините като стандартизирани мебели. Може и да не са лоши произведения, но не се отличават едно от друго нито по красота, нито по майсторство, нито...

Вратата на заведението с трясък се отвори и загърмяха тежки стъпки. На прага израстна грамадата на Зелената риза, а зад него с дяволити усмивки надничаха останалите кафианци.

Зелената риза се приближи до масата, сияейки от радост, и приветливо разпери ръце. После спря до Харт и го потупа по рамото.

– Помни ме, а? – осведоми се кафианецът като старателно изговаряше чуждите думи.

– Разбира се – отвърна изплашеният Харт. – Помня те. Разрешете ми да ви представя мис Маре и мистър Хансен.

Мистър Зелена риза произнесе със заучена правилност:

– Удоволствие за мен, уверявам.

– Седнете – покани го Джаспър.

– Много радвам – отвърна Зелената риза и седна. Огърлиците на шията му мелодично звъннаха.

Един кафианец скорострелно затрака нещо на своя език. Зелената риза му отвърна рязко и посочи вратата. Всички негови придружители веднага напуснаха бара.

– Безпокои човека – обясни Зелената риза. – Закъсняваме. Задържахме кораба. Но те без нас няма как излетят. Казах да не безпокои. Капитанът се зарадва, когато види кого сме довели. – Той се наведе напред и потупа Харт по коляното. – Тебе търсил. Търсил надлъж и нашир.

– Какъв е тоя панаирджия? – попита Джаспър.

– Панаирджия? – попита на свой ред кафианецът.

– Това е титла, която означава най-висша степен на уважение – побърза да го увери Харт.

– Разбрах – каза Зелената риза. – Всички писатели?

– Да, и тримата.

– Но ти пишеш най-добре, нали?

– Е, това знаете ли – запелтечи Харт – не може да се каже така.

Виждате ли...

– Ти писал за стрелби и гонитби? Бум-бум, тряс-прас?

– Н-да, така е. Виноват. Налагаше се.

Зелената риза видимо се смути и произнесе виновно:

– Ако знаел преди, нима щял те изхвърля от онази кръчма? Беше много смешно. Ние не знаели, че ти писател. Когато узнали кой, тръгнали те гоним. Но ти бягал и скрил се.

– Какво всъщност става тук? – поинтересува се Анджела.

Кафианецът гръмко повика Блейк.

– Обслужвай – нареди той. – Тези хора мои приятели. Носи най-хубавото.

– Най-хубавото – отзова се студено Блейк – е ирландско уиски по долар за чашка.

– Пари колкото щеш – викна Зелената риза. – Носи това, което аз не мога изрека, и ти платя, колкото душа искала. – После се обърна към Харт: – Имам новини по теб, приятелю. Ние много обичали писателите, които умеят пишат стил бум-бум. Ние четем непрекъснато. Голям кеф пада. Възбужда ме до козирката.

Джаспър се разсмя. Зелената риза се обърна рязко и от удивление хростовидните му вежди се сляха.

– Прави го от щастие – побърза с обяснението Харт. – Просто обожава да пие ирландско уиски.

– Прекрасно – заяви Зелената риза и просия от щастие. – Той пие, каквото желаш. Аз плаща пари. Аз – как го казва? – взимам на себе си. – Когато Блейк донесе уискито, кафианецът плати и добави: – Дай тук цял съд.

– Какъв съд?

– Има предвид бутилката.

– Та това са цели двадесет долара! – възкликна Блейк.

– Ясно дей истина – изрече Зелената риза и плати. Те пиха уиски и кафианецът отново се обърна към Харт: – Моя новина, ти идваш с нас.

– Къде? На кораба?

– Наша планета никога нямал жив писател. Много доволен

останеш. Живее и пишеш само за нас.

– Да, ама – зафъфли Харт, – не съм напълно сигурен...

– Ти опита снимаш филм. Собственик обяснил нас. Казал против закона бил. Казал, дам жалба, имаш големи неприятности.

– Не тръгвай с тях, Кеймп – обезпокои се Анджела. – Не позволявай на това чудовище да те уплаши. Ние ще платим глобата.

– Ние подава не жалба – кротко измърмори Зелената риза. – Ние просто върнем теб там заедно и направим на трески всичко.

Блейк домъкна бутилката и я трясна в средата на масата. Кафианецът я подхвана и ловко напълни догоре чашите.

– Пий – предложи той и веднага даде сам пример.

Хората го последваха. Кафианецът напълни отново чашите. Харт вдигна своята и започна да я върти с пръстите си. „Трябва да има изход даже от това глупаво положение – казваше си той сам на себе си. – Не е ли върхът на глупостта този варварин от космоса да идва в бара като у дома си и да иска да тръгвам с него! Но как да го набия като вън се намира цяла банда кафианци?“

– Обясних вече – продължи Зелената риза. – Старая се обясни теб. Ти... Ти...

– Осмисли го вече – подсказа Джаспър Хансен.

– Благодаря, човече с име Хансен. Ти обмислил. Ние купува истории неотдавна. Други раси купува отдавна. За нас ново, удивително. Изкарват ни, как кажа, извън себе. Купува много неща от разни звезди. Полезни неща. Държи в ръка, разбира, употребява. Вас купува пътешествия в далечни места, представа големи подвизи, мисли величието на материя. – Той отново напълни чашите и запита: – Тримата вие разбрали? Сега – добави той, когато те кимнаха, – става и върви.

Харт бавно се надигна.

– Кеймп, не тръгвай никъде! – възкликна Анджела.

– Ти, затваря уста – нареди Зелената риза.

Харт прекрачи прага и се озова на улицата. Кафианците мигновено изкочиха от съседните пресечки и го обкръжиха.

– Давай смело! – радостно го ободряваше Зелената риза. – Наши граждани не досеща даже, какво чака ги!

Но на половината път до реката Харт внезапно спря.

– Не, не мога.

– Какво не мога? – побутна го отзад кафианецът.

– Позволих ви да мислите – каза Харт, – че съм онзи човек, който ви е нужен. Направих го, защото исках да видя вашата планета. Но това

е нечестно. Не съм този, който ви трябва.

– Ти писал бум-бум, нали? Измислял схватки и битки?

– Да, така е. Но схватките ми не са на ниво. Има човек, който го прави по-добре.

– Такъв трябва – съгласи се Зелената риза. – Кажи, кой той?

– Много е лесно. Седеше до мен на масата. Той беше така щастлив, когато вие поръчахте уискито.

– Човек на име Хансен?

– Именно той.

– Също пише бум-бум, тряс-прас?

– Много по-добре от мен. Просто е гений в тази област.

Зелената риза се изпълни с благодарност. В знак на признателност притисна Харт до себе си.

– Честен си – каза той. – Добър си. Юначага казва ние.

От къщата на другата страна на улицата се чу шум от отваряне на прозорец. Някакъв човек надникна през него.

– Не се ли махнете веднага, ще викна полицията – закрещя той.

– Значи ние наруши спокойствие – въздъхна Зелената риза. – Странни ваши закони! – Прозорецът се затвори с трясък. Кафианецът дружелюбно потупа Харт по рамото. – Ние обожаваме преследване и стрелби – тържествено обяви той. – Нужен висш сорт. Обявяваме благодарност теб. Намерим човек с име Хансен.

Той се обърна и понесе назад заедно с цялата си компания.

Харт стоеше на пресечката и гледаше след тях. Пое дълбоко въздух и бавно издиша. „Всъщност, не е чак толкова трудно да постигнеш исканото – помисли той, – стига само да намериш правилния подход. Най-любопитното е, че ми го подсказа не някой друг, а Джаспър. Нали твърдеше, че почитат истината за универсална постоянна. Ние сме единствените лъжци във Вселената.“

На Джаспър излиянията му излязоха през носа. Казано честно Харт си направи с него гнусна и зла шега. Но той сам бе казал, че иска да излезе в отпуск, нали? Ето че му излезе късмета – такава увеселителна разходчица не се предлага всеки ден. Той отказа на събрата си да ползва машината, той се размя оскърбително, когато кафианецът спомена за изстрели и преследвания. Джаспър Хансен сам си го търсеше, това си е.

Отгоре на всичко той непрекъснато заключваше вратата си и така оказваше недоверие и високомерие спрямо колегите си.

Харт се обърна рязко и тръгна в обратна посока на кофианската. След известно време ще си иде у дома, но не веднага. Закъде да бърза.

Нека вдигнатият шум поутихне.

* * *

Рано сутринта Харт се качи по стълбите на седмия етаж и тръгна по коридора към вратата на Джаспър Хансен. Тя, както се следва, беше заключена, но той извади от джоба си тънка стоманена пружинка и се зае внимателно да работи с нея. Миг по-късно ключалката щракна.

Там, в ъгъла до стената, се бе притаил блестящият и гледан съчинител. И както твърдеше Джаспър – напълно преоборудван: ако някой друг седне да работи, то или ще изгори машината, или ще се усмърти. Но това са празни приказки, зад които се криеше само тъп свински егоизъм.

„Седмица-две, не по-малко“ – каза си Харт. Подхване ли работата с ум, то толкова време машината ще бъде в неговите ръце. Трудности няма да има. Единствено ще трябва да твърди, че Джаспър му е разрешил да ползва машината, когато пожелае. И ако мнението му за кафианците е правилно, Джаспър Хансен скоро няма да се появи на Земята.

Но седмица-две ще са достатъчни да изработи достатъчно страници, че да си купи новата машина.

Без да бърза отиде при съчинителя и седна пред него. Настани се удобно, протегна ръка и поглади инструмента по кутията. Биваше си я тази машина! Изригваше купища материал, при това добър материал, годен за продан. Джаспър навсякъде имаше клиенти.

– Милият стар съчинител – произнесе гласно Харт.

Той докосна с пръст главния превключател и го преобърна. Но нищо не се случи. Удиви се, изключи машината и отново я включи. Пак нищо. Тогава скочи на крака и провери, дали е съединена с мрежата. Тя не беше съединена и не можеше да се съедини! Изуменият Харт сякаш се залепи за пода.

„Машината е напълно преоборудвана“ – бе твърдял Джаспър. Но да е направена да работи без ток? Това е просто невъзможно дори да се помисли! С непослушни ръце отвори капака и надникна вътре. Там цареше пълен хаос. Половината елементи липсваха, другите бяха изгорели. Схемата се разпадна и висеше на парцали. Навсякъде дебел слой прах покриваше всичко. Прехвалената машина всъщност беше купчина рждяло желязо.

Харт постави капака обратно на мястото му, усети как пръстите му се разтрепераха, дръпна се назад и се блъсна в масата. Хвана се за нея и така яко я стисна, надявайки се да усмири непослушните си ръце, че чак

усети болка. А в слепите му очи забиха истински камбани.

Машината на Джаспър съвсем не е била преработена. Никак не е чудно, че винаги е заключвал вратата. Живял е в непрекъснат страх, че някой ще узнае страшната му тайна: Джаспър Хансен сам е писал произведенията си!

И сега, независимо от злата шега, която си направи с този достоен човек, положението на Кеймп Харт никак не можеше да се нарече весело. Старите проблеми си оставаха и нямаше никаква надежда, че ще ги разреши. На разположение му оставаше все същата разбита съчинителка и нищо повече. Колко по-добре щеше да бъде, ако беше отлетял на звездата Каф.

Тръгна към вратата, спря се, замисли се и се обърна. На масата, погребана под купища хартия, едва се забелязваше пишеща машина, която изглеждаше така, сякаш не са я пипали отдавна.

Въпреки това Джаспър го издаваха! Той продаваше всяко написано произведение. Наистина продаваше! Дали се беше навеждал с молив в ръка или бе удрял клавишите на безшумната пишеща машина, но продаваше. При това продаваше, без да включва съчинителя. Търкал е до блясък кутията му, но вътре е било пусто и празно. Крил се е зад машината като зад щит от насмешките и ненавистта на останалите, многоречиви и бездарни, сляпо вярващи в мощта на метала и магията на мощните съоръжения.

„Отначало разказите се предавали от уста на уста – бе казал Джаспър миналата нощ. – После започнали да ги записват на ръка, а сега ги изготвят на машини. – И зададе въпроса: – А утре какво?“ Зададе го с такъв вид, сякаш не се съмняваше, че това „утре“ ще съществува.

„А утре какво?“ – повтори за себе си Харт. Нима границата на човешките възможности са движещите се колела, умните стъкла и метали, пъргавата електроника?

Заради собственото си достойнство, може и за запазване здрав разсъдък си, човек трябва да намери това „утре“. Механичните решения по естеството на нещата водят в задънена улица. Разрешават да се умнее до известна степен и не повече. Разрешават да се стига известна точка и ни на йота по-далече.

Джаспър го е разбрал. Джаспър е намерил изход. Развалил е механическия си помощник и се е върнал назад, към работата ръчно.

Ако някакъв продукт на майсторство придобива икономическа ценност, човек непременно ще намери начин да го произвежда в изобилие. Минали са времената, когато мебелите са били правени от занаятчий,

правели са ги с любов, която ги превръщала в произведения на изкуството, горделиво нестареещи в продължения на много поколения. После дошли машините и мебелите станали чисто функционални, не претендиращи за векове, да не говорим за гордост.

Литературата следвала същия път. Не е запазила гордостта си. Тя престанала да бъде изкуство и се превърнала в предмет на потребление.

Какво може да направи човек в такава епоха? Да се заключи като Джаспър и в самота да се труди ден и нощ, мъчително усещайки своето несъответствие с епохата?

Харт излезе от стаята със страдание на лицето. Почака миг да шракне езичето на ключалката и бавно тръгна към собственото си жилище.

* * *

Извънземният, одеялото с лице, както и преди лежеше неподвижно в кревата. Но очите му сега бяха отворени и той веднага се втренчи във влезлия човек.

Харт застина на прага и невероятната посредственост на стаята, нейната видима бедност, направо го зашеметиха. Той беше гладен, мъчеше се от мъка и самота, а съчинителят до стената сякаш му се надсмиваше.

През отворения прозорец се донесе грохота на един космически кораб, който излетя от космодрума зад реката, и докато заглъхваше към него се присъедини сирената на буксир, дърпащ морски кораб към кея на пристанището.

Той се примъкна към леглото си.

– Хей ти, я се посмести – подвикна на извънземния, който го гледаше с ококорени очи, и се просна до него. Обърна се към одеялото-лице и се сви на четири.

Кръгът се затвори: върна се там, откъдето бе започнал вчера. Както преди нямаше филми да почне поръчката на Ирвинг. Както преди разполагаше само със собствения си съчинител. Сега нямаше дори камера и не си представяше откъде може да си набави друга. Всъщност защо трябва да търси, когато няма пари да заплати на героя? Веднъж се опита тайно, повече нямаше да го прави. Работата не си струва риска да лежи в затвора три или четири години.

„Ние обожаваме стрелбите и преследванията – така горе-долу се беше изразил кафианецът. – От вас купуваме приключения и пътешествия из далечни страни.“

Зелената риза търси бум, бум, тряс-прас, изстрели, схватки, преследвания; жителите на други планети могат да търсят съчинения с други достойнства. Раса след раса открива за себе си странния износ от Земята и в него – неизвестни очарователни светове. „Далечните места“ са скритите възможности на играта на мисълта и на чувствата. Различията в облика им изглежда не играеха особена роля.

Анджела твърдеше, че литературата е гнусен начин да си изкарваш прехраната. Но тогава тя беше ядосана. Всички писатели отвреме навреме провъзгласяват едно и също. От векове представителите на различни професии, независимо дали са мъже или жени, непременно заявяват, че тяхната професия е гнусен начин да си изкарваш прехраната. Те, разбира се, искрено вярват в това, но през всички останали часове и дни помнят, че тя не е гнусна, а напротив – много-много важна.

Съчинителството също е важно, нещо повече – извънредно важно. Не толкова, че дарява някого с „пътешествия по далечни страни“, а с това, че сее семената на Земята – семената на земната мисъл и земната логика сред безчислените звезди.

„Те там чакат – помисли Харт, – чакат историите, които аз никога няма да напиша...“

Той можеше да се опита да ги напише независимо от всичко. Би могъл да постъпи като Джаспър – в изстъпление да драска с перото, подавайки чувството на срам, усещайки собствения си анахронизъм и несъвършенство, страхувайки се от деня, когато някой ще открие тайната му, досещайки се по стила, че това не е създадено от машина.

Въпреки всичко Джаспър не беше прав. Бедата не е в съчинителите, нито в принципите на механичното творчество. Бедата се крие в самият Джаспър, в изкриваната му психика, която го прави метежник. Но той е метежник потаен, маскиран, заключващ се зад седем ключалки, почистващ винаги съчинителя си и усърдно криещ пишещата си машина под всякакви буклуци на масата, така че никой, не дай боже, да не се сети, че я ползва...

Харт успя да се стопли малко, вече не усещаше глад и пред мисления му взор изведнъж изникна едно от тези далечни места, за които намякваше Зелената риза. Малка горичка, а под дърветата пробягва игриво ручей. Наоколо царят мир и спокойствие. И всичко е белязано с печата на величието и вечността. Пееха птици, а водата излъчваше приятен аромат. Той върви сред дърветата и силуетите им приличат на готически катедрали. В мозъкът му се раждат думи – думи така изразително свързани, така точно подбрани, че никой никога не би сбъркал в

истинското им значение. Думи, които предават не само пейзажа, но и звуците, ароматите, и изпълват всичко наоколо с усещането за вечност...

Но въпреки възхищението си той не забравяше, че в тези готически образи и в това усещане на вечност се крие някаква заплаха. Интуицията смътно го предупреждаваше, че от тази горичка трябва да се държи по-далече. Мимолетно припламва желание да си спомни как се е озовал тук – но памет няма. Сякаш е попаднал в нея само преди миг, докато той твърдо знае, че крачи в пъстрата сянка вече часове, дори дни.

Внезапно усети някой да го гъделичка по шията и вдигна ръка да махне неканеното „нещо“. Дланта му докосна топла малка кожа. Той подскочи като ужилен. Пръстите му стиснаха извънземното за гърлото... Канеше се да отметне тази твар от гърдите си, когато изведнъж си спомни напълно отчетливо едно странно обстоятелство, което досега не му бе идвало наум.

Пръстите му се отпуснаха сами и позволи на ръцете си да се дръпнат. И замря на кревата, а съществото-одеяло удобно се бе настанило на гърба му и го прегръщаше за рамената и врата. Той вече не изпитваше глад, не беше изморен, отпаднал, и потискащата го тъга беше изчезнала някъде. Дори не помнеше грижите си, което беше най-удивителното; загрижеността отдавна се бе превърнала в привычка.

Преди дванадесет часа бе взел това същество-одеяло на ръка и се мъчеше да изкопае от дълбините на заинатеното си съзнание обяснение за внезапно появилото се подозрение, че някъде и някога вече е чувал или чел за подобно плачещо създание. Сега, когато живото одеяло го беше завило, загадката се реши.

Без да се отделя от прилепналото до него създание, Харт прекоси стаята, отиде до тясната дълга лавица и свали нужната му книга. Тя беше стара и изпокъсана, лъщеше от множеството ръце, които я бяха пипали, и едва не се изплъзна от неговата ръка, когато я обърна да прочете заглавието ѝ: „Откъси от забравени произведения“.

Той разтвори томчето и се захвана да го разлиства. Вече знаеше къде да намери нужното. Беше си спомнил къде точно беше чел за създания лепящи се по гърбовете. Бързо намери търсеното – няколко оцелели места от разказ, написан отдавна-отдавна и също така отдавна-отдавна забравен. Началото пропусна, интересното идваше после:

„Живите одеяла били честолюбиви. Като същества от растителен произход те вероятно смътно съзнавали, какво чакат. Но когато дошли хората, настъпил краят на дългото чакане. Живите одеяла склучили

делка с пришълците. И се оказали незаменими помощници в изследването на Галактиката.“

„Ето още кога – помисли Харт – се е появило и укоренило вековното, самонадеяно и щастливо убеждение, че на човек е съдено да излезе в Галактиката, да я изследва, да се свърже с обитателите ѝ и да занесе на всяка планета ценностите на Земята...“

„Човек с наметнато живо одеяло вече не трябва да се грижи за прехраната си, защото живите одеяла притежавали чудесната способност да натрупват енергия и да я преобразуват в нужна за стопанина храна.

Всъщност одеялата се превръщали почти във второ тяло – бдителни неуморими наблюдатели, надарени с родителски инстинк, поддържащи в тялото на носителя си нормална обмяна на веществата във всякаква дори в най-враждебна обстановка, да се справят с най-вредоносните инфекции; това второ тяло изпълнявало едновременно три роли: на майка, на готвачка и на домашен лекар.

Заедно с това одеялата ставали нещо като двойник на носителя си. Прекъсвайки така еднообразното растително съществуване те сякаш се превръщали в човека, споделяйки чувствата и знанията на човека, и се наслаждавали на живот, какъвто не биха и сънували, ако си оставаха независими.

И сякаш взаимните изгоди били малко, одеялата предложили на хората награда: своеобразен израз на признателност. Те се оказали неуморими разказвачи на измислици. Те били способни да си въобразят всичко – без никакви изключения. За развлечение на своите носители готови били с часове да ги развличат с интересни небивалици, защитавайки така хората от скука и самота...“

Там имаше и още нещо, но Харт не продължи да чете. Върна се в началото на откъса. Там пишеше: „Авторът е неизвестен. Около 1956 г.“. 1956-та ли? Толкова отдавна? Как тогава някой е могъл да узнае за това?

Отговорът е единствен: не е могъл!

Не е могъл по никакъв начин. Чисто и просто си го е измислил. И е попаднал право в целта. Някой от ранните автори на научна фантастика е притежавал вдъхновено въображение.

В сянката на горичката се движеше нещо с неописуема красота. Не беше нито хуманоид, нито чудовище – нещо невиджано преди от хората. Независимо от цялата си красота в него се криеше страшна опасност и, без да се губи нито миг, човек трябваше да се спасява с бягство.

Харт едва не се хвърли да се спасява, когато... се осъзна в средата на собствената си стая.

– Добре – каза той на одеялото. – Изключи за малко телевизора. После пак ще се върнем към него.

„Наистина ще се върнем – добави в себе си – и ще напишем разказ, после ще отидем на други места и също ще напишем нещо. Така няма да имам нужда от съчинител. Аз сам ще мога да създавам и да пресъздавам в думи изпитаното от мен вълнение и преживяната красота и да ги свържа в едно по-добре от всеки съчинител. Аз ще бъда там и ще преживея всичко лично. И никой не може да ме спре.“

Точно така! Ето отговорът на въпроса, който Джаспър бе задал онази вечер на масата в бара „Блещукащата звезда“.

„Сякаш самата съдба – продължи да мисли Харт – ме тупа по рамото и ме тласка леко напред. Та това е съвършено неправдоподобно – да намериш плачещ отговор в някаква задънена уличка между стената на сградата и работилничката за подвързване...“

Но какво значение има това сега? Важното е, че намери отговора и го донесе вкъщи, е, в онази минута не разбираше напълно и неудомяваше защо го прави. Важното е, че сега необяснимата му постъпка се оправдаваше напълно.

Той чу крачки по стълбата, които продължиха по коридора. Разтревожи се от бързото им приближаване, стана и смъкна одеялото от рамената си. Отчаяно затърси място, където да скрие извънземния. Ама разбира се – в бюрото! Дръпна рязко горното чекмедже – благодари на съдбата, че не заяде – и пхна съществото там. Но не успя да го затвори напълно, когато в стаята влетя Анджела.

Виждаше се с просто око, че кипи от негодувание.

– Какви са тези мръсни шеги! – развика се тя. – Заради теб Джаспър си има куп неприятности!

Харт я изгледа втренчено.

– Неприятности ли? Искаш да кажеш, че не е излетял с кафианците?

– Крие се в мазето. Блейк ми каза, че е там. Слязох и си поговорихме.

– Че как е успял да им избяга? – потресе се до дън душата Харт.

– Направил го е и още как! Убедил ги е, че не той е нужния им писател. Обяснил им е, че им трябва машина, разказал им за блестящото чудо, за онзи съчинител на име „Класик“ в магазина.

– И те са тръгнали към центъра и са откраднали „Класика“?

– За съжаление, не. Ако го бяха откраднали, нямаше да е беда. Но те и тук объркали конците. Разбили витрината и така вдигнали тревога. Сега цялата полиция ги преследва.

– Но нали Джаспър...

– Те го взели със себе си, да им покаже пътя.

Харт малко се успокои.

– Значи сега Джаспър се крие от слугите на закона.

– Там е работата, че той не знае, да се крие или да не се крие. От една страна полицията въобще не го е видяла. От друга – хванат ли някой кафианец, може да изтръгнат от него цялата истина. Тогава ти, Кеймп Харт, ще трябва да си носиш отговорността!

– Аз? Че какво общо имам аз с това?

– А кой им е казал, че Джаспър е нужния им човек? Как така се изитри да повярваш в такава идиотщина?

– Без никакъв труд. Спомни си, какво ни разказваше Джаспър. Всички, освен нас, говорят истината. Ние сме единствените, които умеят да лъжат. Докато те не поумнеят при общуването си с нас, ще ни вярват на всяка дума. Защото останалите винаги казват истината и само истината.

– Млъкни! – прекъсна го Анджела. После се огледа и запита: – А къде е твоето мило одеялце?

– Някъде е изчезнало. Може би е избягало. Когато се върнах го нямаше къщи.

– Разбра ли поне какво представлява?

Харт поклати глава.

– Може би е най-добре, че е избягало – каза той. – Направо ми се повдигаше от него.

– Също като доктор Жуйар. Между другото нещо за него. Днес целият ни квартал се е побъркал. Докторът е пият до козирката и се въргала под едно дърво в парка, където го пази пришълец и не пуска никого до него. Охранява ли го, за своя собственост ли го смята, така и не се разбира.

– А може да е един от неговите розови слонове? Привиждаха му се толкова често, че в края на краищата са оживяли?

– Нито е розав, нито е слон. Прилича на членестоного с непропорционално големи стъпала и тънки дълги паячески крака. И като цяло е паяк, а кожата му навсякъде покрита с гадни брадавици. Главата е триъгълна с шест рога. Погледнеш ли го и те побиват тръпки.

Харт вдигна рамене. Най-обикновен пришълец, с лопата да ги

ринеш, е, малко страшничък, но...

– Интересно, какво иска от доктора?

– Никой изглежда нищо не знае. А пришълецът не казва.

– Сигурно не може.

– Хайде де, другите пришълци как могат. Поне се изясняват разбрано. Иначе защо ще идват насам?

– Звучи логично – съгласи се Харт. – Да предположим, че иска да се напие безплатно от дъха на доктора?

– Знаеш ли, Кеймп – заяви Анджела, – понякога шегите ти са непоносими.

– Като намерението да пиша сам произведенията си?

– Точно така – потвърди Анджела. – Като намерението да ги пишеш сам. Знаеш прекрасно, че в приличното общество за такива работи не е прието да се говори. Да пишеш сам е все едно да се храниш с пръсти, или да си бъркаш в носа, или да излезеш гол на улицата...

– Добре де – предаде се Харт, – добре де. Повече няма да кажа нито дума по този въпрос.

Когат тя си тръгна, Харт седна на стола и се захвана да обмисля сериозно нещата. В много отношения той сега ще прилича на Джаспър, но може ли да възразява, когато ще започне да пише добре като него?

Ще трябва да се научи да си заключва вратата. Къде ли се намира ключът? Никога не беше го ползвал; но сега при пръв удобен случай ще прерови бюрото и току-виж намерил го. Ако ли не ще си поръча нов. Само това оставаше, някой да влезе в стаята без предупреждение и да го завари с одеялото на раменете или с перо в ръка.

„Никак няма да е лошо – мина му мисълта – ако се преместя в нова квартира. Иначе как ще обясня на хората, защо изведнъж започвам да се заключвам?“ Но самата тази мисъл му се стори непоносима. Нищо, че стаичката е малка и лоша, той беше свикнал с нея и му се струваше почти като роден дом.

Всъщност когато успее да продаде първите две-три неща може да поговори с Анджела и да изясни, как тя ще се отнесе към предложението да се пренесе при него. Анджела е славно момиче, но бива ли да я моли да си свързва съдбата с човек, който сам не знае, че следващия ден ще успее да си купи хляб? Но сега, дори да не продаде нито ред, вече няма нужда да се грижи за насъщния. „Любопитна работа – мина му между другото, – може ли да се подели одеялцето между двама?“ И ще успее ли да обясни това на Анджела?

Но как онзи забравен автор от 1956 година е успял да измисли

такова нещо? И колко още такива палави мисли, родени от причудливата игра на мозъка, могат да се окажат правилни?

Мечта? Озарение? Проблясъци на бъдещето? Не е толкова важно какво именно: човек просто го помисля и то се сбъдва. Колко още други небивалици, изречени в миналото или в идващото бъдеще, ще се осъществят, когато му дойде времето?

Тази догадка направо ги изплаши.

Това е то „пътешествие по далечните страни“! Полетът на въображението. Силата на мисълта, влиянието на печатното слово. „Книгите са по-опасни от крайцерите“ – беше казал вчера. Колко е бил прав!

Стана и отиде пред съчинителя. Той злобно му се озъби. Вместо отговор Харт му изплезил език и произнесе:

– Така ти се пада!

В този миг зад гърба си чу тихо шумолене и веднага се обърна. Одеядлото се бе изхитрило по някакъв начин да се изниже от чекмеджето и бягаше към вратата, опирайки се на долните гънки на слабото си телце. При движението то се полюшваше и трептеше като ранен тюлен.

– Хей ти, къде!?! – завика Харт и го подгони.

Но беше късно. На вратата стоеше чудовище – иначе не можеше да се нарече. Одеядлото подскочи високо и се разтла на мощната му гърбина. Новият пришълец засъска срещу Харт:

– Бях го загубил. Бяхте така добър да го намерите. Благодаря.

Харт изгуби и ума и дума. Точно същият пришълец описан от Анджела, но къде-къде по-страшен наяве. Той стоеше на членестите си крака и сякаш беше обул снегостъпи. А имаше и опашка, прегънатата грозно в средата на гърба му. Динеобразната му глава бе украсена с триъгълно лице и шест рога, всеки завършващ с въртящо се око.

Чудовището бръкна в някаква чанта, която явно беше част от тялото му и извади пачка банкноти.

– Малка награда – извести то и метна пачката на Харт. Той машинално протегна ръка и я хвана. – Ние двамата си тръгваме. – Чудовището помълча малко. – Ние ще отнесем в паметта си добри мисли.

То вече бе прекрачило прага, когато го спря протестиращия вопъл на Харт.

– Да, благородни сър?

– Това одеяло, което намерих... Какво представлява?

– Ха, ние ги правим.

– Но то е живо и още...

Чудовището само се усмихна по своему.

– Вие сте такива умни хора. Вие сами сте я измислили преди много време.

– Нима от онзи разказ?

– Същият. Прочетохме го и направихме одеялото. Много умна мисъл.

– Искате да кажете, че наистина...

– Ние сме биолози. Тези неща вие ги наричате генна инженерия...

Чудовището се обърна и си тръгна. Харт викна след него:

– Хей! Почакай малко! Само една...

Но то вървеше бързо и не спря. Харт го подгони. Обувките му затракаха по пода. Стигна до площадката, наведе се на перилата, но не видя никого. Въпреки това затича надолу, прескачайки по три стъпала на един път и решително пренебрегвайки всякакви правила на безопасност.

Не успя да настигне пришълеца. Изскочи от сградата, спря се на средата на улицата и се огледа на всички страни, но от неканеният гост нямаше нито следа. Беше изчезнал, сякаш се беше изпарил.

Тогава Харт бръкна в джоба си и извади пачката – оказа се по-дебела, отколкото в първия миг. Скъса бандеролата и погледна парите повнимателно. Стойността на горната банкнота в галактически кредити се оказа такава, че той едва се задържа прав. Бързо прелисти цялата пачка – хартийките бяха със същата стойност.

При мисълта за такова богатство Харт се задъха и прелисти още веднъж пачката. Не, не беше сбъркал – всички банкноти имаха една и съща стойност. Пресметна наум и се вцепени.

И преди беше виждал кредити, но досега не беше ги държал в ръце. Те служеха при галактическата търговия и в междузвездните банкови операции, но във всекидневието рядко се употребяваха. Отново ги претегли на ръка и внимателно ги разгледа – бяха така красиви и прекрасни.

„Чудовището сигурно безмерно цени своето одеяло – помисли той, – даде такава фантастична сума за намирането му.“ Макар ако се поразмисли, това едва ли беше единственото обяснение. Нивото на благосъстояние на различните планети се менеше силно и богатството, което сега държеше в ръката си, можеше да е нищо за владелеца на одеялото.

С удивление Харт забеляза, че не изпитва нито особено вълнение, нито щастие, както би следвало. Мислеше си единствено, че е загубил окончателно одеялото.

Напъха пачката пари в джоба си и отиде в близкия парк. Жуйар вече се беше събудил и седеше на пейката под едно дърво. Харт се

настани до него.

– Как си, докторе? – запита го той.

– Прекрасно, момчето ми – отвърна старецът.

– Видя ли един прищълец, който прилича на паяк, обут в снегостъпи?

– Имаше един преди малко. Събудих се, а той до мен. Поиска сведения за едно нещо, което ти беше намерил.

– Каза ли му?

– Разбира се. Че защо не? Обясни ми, че го търси. Помислих си, че ще се радваш да се отървеш?

Известно време стояха мълчаливи.

– Докторе – запита Харт, – какво би направил, ако получиш милиард долари?

– Аз бих се напил до смърт – отговори докторът без никакво колебание. Да, сър, бих се напивал до смърт всеки ден с истинска отрова, а не тази помия, която ни поднасят в покрайнините...

„И всичко би тръгнало по обичайния си ред – тъжно си каза Харт. – Докторът ще пие до смърт. Анджела ще се шляе по жудожествени и модни салони. Джаспър най-вероятно ще си купи къщичка в планината, където да се уедини. А аз? Какво ще направя с милиард долари плюс-минус милион?...“

Вчера, днес, само преди два часа, даваше мило и драго за съчинител марка „Класик“. Сега „Класика“ му се струваше остаряла развалина.

И това защото беше намерил нов път, пътят на симбиозата, пътят на сътрудничеството на човека с извънземни биологически конструкции. Харт си спомни готическата гора и усещането за вечност. Това го накара да трепне при спомена за невероятната красота, която възникна сред дърветата.

„Наистина такъв начин на съчиняване е къде-къде по-добър: сам опознаваш явлението и една тогава го описваш, сам преживяваш сюжета и го описваш...“

Но беше изгубил одеялото и не си представяше как може да си намери друго. Но дори и да знаеше, едва ли щеше да има възможност да си купи поне едно за лично ползване.

Извънземна чужда биологична конструкция – но не напълно чужда: та нея бе измислил преди много години неизвестен земен автор, човек, който е писал подобно на Джаспър сам, наведен над масата трескаво е нанасял възникващите в мозъка думи на хартията. Не е ползвал никакви там съчинители, филми, база данни и разни други механични

приспособления. Но този неизвестен автор е успял да преодолее тъмата на времето и пространството и да докосне мисълта на друг неизвестен разум. Така одеялото неминуемо се появило на бял свят, сякаш човекът го е направил със собствените си ръце!

Не е ли в това истинското величие на човека, че може да викне на помощ въображението си – и в един прекрасен ден всичко въобразено да се сбъдне?

Щом е така, то има ли човек право да предоставя призиванието си на разни лостове, умни елементи и лъщящи машини?

– Да ти се намира някой и друг долар? – помоли Жуайр.

– Не – отговори Харт – Нямам долар.

– И ти си същия грешник като нас – каза старецът. – Мечтаеш за милиони, а в душата ти нито цент.

„Джаспър е метежник – продължи разсъжденията си Харт, – а това не се котира. На метежниците им плащат с разбити носове и цицини по главата.“

– Един долар ми стига – продължаваше Жуайр.

„Не се котира бунтът на Джаспър, не се котира и на другите, които се заключват и бършат безработните си машини с една-единствена цел, всеки влязъл гост да се увери, че машината се ползва.“

Няма да се котира и моят бунт. Защо да се бунтувам, когато подчинявайки се на правилата аз ще се прославя на практика за една нощ?“

Той опипа пачката в джоба си и твърдо реши, че след малко отива в центъра на града и си купува онази удивителна и несравнима машина. Парите ще му стигнат за всяка машина. В пачтата има достатъчно за хиляди машини.

– Да, сър – продължаваше Жуайр отговора си за милиарда долари.

– Това ще бъде приятна смърт. Не спори, приятелю, приятна смърт.

* * *

Когато Харт отново се появи в магазина, няколко работника тъкмо сменяха разбитото стъкло на витрината, Но той ги отмина с мимолетен поглед и без колебание влезе вътре.

Същият продавач изникна като от земята. Но днес той не се опитваше да показва радост, а придаде на лицето си сурово и дори леко обидено изражение.

– Вие изглежда идвате да закупите „Класика“? – произнесе продавачът.

– Напълно сте прав – отговори Харт и извади парите от джоба си.

Продавачът беше отлично обучен. Само за миг се стресна, но после със скорост достойна за рекорд възвърна самообладанието си.

– Великолепно! – възкликна той. – Знаех си, че ще се върнете. Тази сутрин казах на колегите, че непременно отново ще погледнете насам.

„Ама че си лъжец“ – помисли си Харт, а на глас произнесе:

– Предполагам, че ако платя в брой, веднага ще ме снабдите с достатъчно филми, данни и апаратура по мой избор?

– Естествено, сър. Ще направя всичко възможно.

Харт извади най-горната банкнота от пачката, подаде я на продавача, а останалото пхна в джоба си.

– Защо не седнете – въртеше се около него продавачът. – Сега ще се върна. Ще договоря доставката и документите за гаранция...

– Няма нужда да бързате – великодушно отговори Харт, като се наслаждаваше на произведеното внимание. Отпусна се в креслото и започна да гради планове за бъдещето.

Преди всичко трябва да си намери по-хубава квартира, а после да поръча обед за всички от компанията и така да си го върне на Джаспър. Да, така ще направи – стига Джаспър да не е вече на топло. Дори се заехи лекичко, като си представи как Джаспър се свива от страх в мазето на кръчмата „Блещукащата звезда“.

Още днес ще наmine през офиса на Ирвинг, ще му върне двайсетачката и ще му обясни, че за съжаление не разполага с време да изпълни поръчката му. Не че не искаше да помогне на Ирвинг. Но щеше да е истинско кощунство да пише онези глупотии на машина с такива таланти като „Класика“.

Чу бързото тропане на краката на продавача, надигна се и с усмивка се насочи към него. Но онзи и не мислеше да му отговаря с усмивка. Изглеждаше така, сякаш щеше да получи удар.

– Вие!... – задъхан, той едва съхраняваше способността си за членоразделна реч. – Тези ваши пари!... От вашите фокуси ни дойде до гърлото, млади човече!

– Пари ли? – не го разбра веднага Харт. – Какви пари? Това са галктически кредити. Следователно...

– Това са пари за игри! – изрева продавачът. – Пари за деца! Бутафорни пари, направени в съзвездието Дракон! Така е написано на лицевата им страна. Чети това с големите букви. – Той пхна банкнотата под носа на Харт. – А сега изчезвай!

– Почакайте малко – помоли се Харт, – сигурен ли сте? Това просто не може да бъде! Има някаква грешка...

– Нашият касиер твърди, че е така. Той е всепризнат експерт по парични знаци от всякакъв вид и смята, че това са фалшиви пари.

– Но вие ги взехте! И не ги отличихте от истинските...

– Аз не умея да чета по дракониански. А нашият касиер умее.

– Да го вземат дяволите този пришълец! – възкликна Харт. Обхвана го пристъп на внезапна ярост. – Само да го хвана...

Продавачът леко омекна.

– Никакво доверие на тези пришълци, сър. Те са невероятни нехранимайковци.

– Махни се от пътя ми! – викаше Харт. – Трябва да намеря този негодник!

* * *

Дежурният в Бюрото по работите на извънземните не успя да окаже особена помощ на Харт.

– Нямаме никакви данни – обяви дежурният – за съществуване от такъв вид, както го описвате. Поне някаква снимка да ни представите?

– Не, за съжаление, нямам.

Пред него дежурният бе разгледал купчина каталози; сега се захваща да ги поставя на местата им.

– Разбира се – разсъждаваше той, – това, че ние нямаме данни, още нищо не означава. За съжаление, чисто и просто не успяваме да следим за всички видове мислещи. И така са много, а непрекъснато идват нови и нови. Знаете ли, направете справка в космодрума. Там може да са обърнали внимание на вашия пришълец.

– Вече бях там. Нищо. Ама съвсем нищо. Той трябва да е дошъл по някакъв начин до тук, а може и да е отлетял. Никой не го помни! Ако пък го помни, не казва.

– Извънземните се прикриват един друг – допълни го дежурният. – Те нищо няма да ви кажат. – Той продължи да разполага книгите по местата им. Идваше краят на работния ден и той бързаше да си отиде. – А защо не се отправите в космоса и не потърсите пришълеца в родната му стихия?

– Май така ще трябва да направя – отговори Харт и на излизане хлопна яко вратата.

Какво пък толкова, нима шегата да се отправи в космоса и сам да потърси пришълеца е лоша? Защо наистина не го проследи сред милионите звезди, не го преследва на хиляди светлинни години оттук? И когато го намери да му каже: „Хей, давай обратно одеялото!“; а онзи да му

се размее право в лицето?

Но нали когато след време го откриеш някъде сред милионите звезди одеялото вече няма да ти трябва: ти сам ще си преживял сюжетите си, ще видиш със собствените си очи героите си и ще погълнеш багрите на десетки хиляди планети и миризмите на милиони звезди.

Съчинителят също нямаше да му е нужен, нито филмите, нито базите данни, защото нужните думи ще трептят по върховете на пръстите му и ще почукват в мозъка му, молейки го да ги пусне навън.

Нима е лоша шегата, да връчиш на един простак от изостанала планета купчина никому ненужни пари-играчки за нещо, което струва милиони? Тъпакът му с тъпак няма нищо да заподозре, преди да се опита да похарчи тези пари. А измамникът тихо се отдръпва настрана и ще се тресе от смях, упивайки се от собственото си превъзходство.

Кой беше онзи, който се осмеляваше да твърди, че хората са единствените лъжци във Вселената?

А нима е лоша шегата, да носиш на рамената си живо одеяло и да пращаш кораби на Земята за помията, която пишат? И да не съзнаваш, че с лекота може да се съкруши земния монопол над литературата, за което е нужно само да обърнеш повече внимание на съществуването на гърба си?

– Но тази шега означава – произнесе Харт на глас, – че ти за пореден път си глупакът. Но ако те намеря, ще ти я набия в устата тази шега!

* * *

Анджела се качи при него в стаята с предложние за мир. Тя донесе и постави на масата димяща купичка.

– Хапни тази супа – предложи тя.

– Благодаря, Анджела – отговори той. – Днес забравих въобще за ядене.

– А раницата за какво ти е, Кеймп? Отиваш на екскурзия ли?

– Не, в отпуск.

– И не си ми казал!

– Реших го преди малко.

– Извинявай, че така ти се разсърдих. Всички благополучно се отърваха.

– Така че Джаспър може да излезе без страх от мазето, а?

– Вече излезе и много ти се сърди.

– Ще го преживея някак си. Нали не ми е роднина.

Тя седна на стола и започна да наблюдава как той се приготвя.

- Къде ще отиваш, Кеймп?
– Отивам да търся моя пришълец.
– Тук, в града? Никога няма да го намериш.
– Ще поразпитам по пътя.
– Какъв път? Че къде другаде си видял пришълец, освен...
– Напълно си права.
– Ти си луд! – завика тя. – Не смей да го правиш, Кеймп! Не ти позволявам! Как ще живееш? Как ще си изкарваш прехраната?
– Ще пиша.
– Ще пишеш ли? Та ти не умееш да пишеш. Нали остана без съчинител...
– Ще пиша сам, с ръцете си. Може да изглежда неприлично, но ще съумея да пиша с ръцете си, защото ще знам какво да пиша. Моите сюжети ще влязат в плътта ми и в кръвта ми. Ще чувствам вкуса, цвета, аромата...
Тя скочи от стола и го заудря с юмруци по гърдите.
– Това е гадно! Това е недостойно за един цивилизован човек! Това е...
– Но именно така са писали едно време. Всички безчислени разкази, всички велики мисли, всички изречения, които можеш да цитираш, са написани така. Така е било и така трябва да бъде във веки веков! Ние сега сме се навърjali в задънена улица.
– Ти все някога ще се върнеш – предсказа тя. – Сам ще разбереш колко си се заблуждавал и колко си грешал.
Той поклати глава, без да сваля очи от нея.
– Но не преди да намеря моя пришълец.
– Никак не ти трябва пришълеца! Търсиш нещо друго. По очите ти виждам, че е друго...
Тя рязко се обърна и стремглаво излетя от стаята.
Той продължи да подрежда раницата си и когато я приготви, седна и изяде супата. Помисли си, че Андже-ла е права. Той не отива да търси пришълеца. Никак не му е нужен този пришълец. Нито пък одеялото, нито съчинителя.
Отнесе купичката при мивката, пусна водата и старателно я изми. После я постави в средата на масата, където Андже-ла непременно ще я види. Взе раницата и бавно се запуса по стълбите.
Най-сетне се оказа на улицата. И веднага чу вик. Това беше Андже-ла, която тичаше след него. Той спря и я почака.
– Идвам с теб, Кеймп.

– Ти не знаеш какво приказваш. Пътят ще бъде дълъг и труден. Диви светове и странни нрави. А ние нямаме пари.

– Не, имаме. Половин стотачка. Които ти предлагам назаем. Повече нямам, а и тези няма да стигнат дълго. Но все пак са нещо.

– Но ти нямаш нужда от пришълец!

– Не, имам. Също търся пришълец. Всеки от нас търси своя пришълец.

Той решително я придърпа към себе си и здраво я прегърна.

– Благодаря, Анджела.

Хванати за ръка те тръгнаха към космодрума, където да се качат на кораб, който ще ги понесе към звездите.

КРАЙ

© 1968 Клифърд Саймък

Clifford Simak
So Bright The Vision, 1968

Източник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/989>]